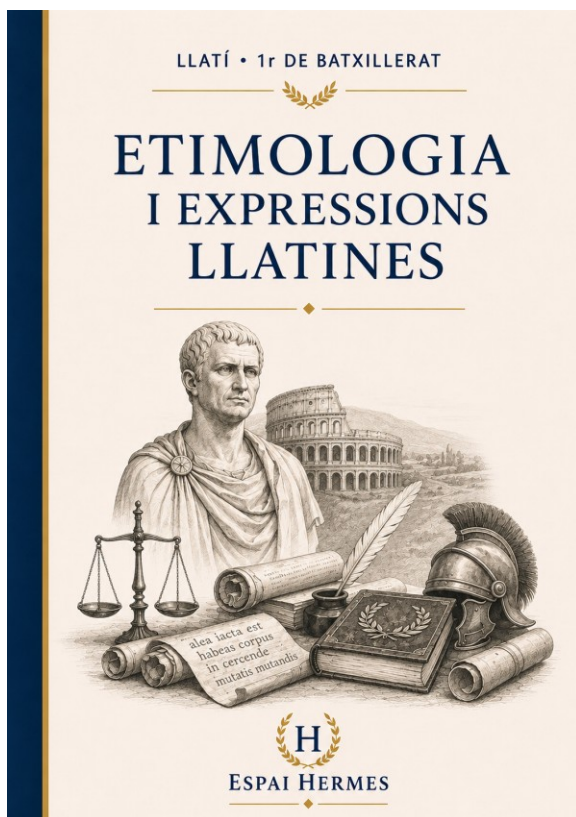

ETIMOLOGIA I EXPRESSIONS LLATINES *Llistat i activitats*

Aquest dossier recull els principals ètims llatins i les expressions llatines més freqüents que han deixat empremta en la llengua catalana i en el llenguatge culte actual. A través de l'anàlisi de paraules patrimonials, cultismes i locucions llatines, l'alumnat aprèn a reconèixer l'origen del lèxic, a deduir significats i a comprendre millor textos acadèmics, jurídics, científics i literaris, amb una preparació específica per a les proves de les PAU.

CONTINGUT

El llatí, una llengua indoeuropea	Error! No s'ha definit el marcador.
Els pobles indoeuropeus	1
L'expansió del llatí i les seves etapes	2
Etimologia: paraules patrimonials i cultismes	5
Les paraules patrimonials	5
Les paraules cultes (cultismes)	5
El cas dels doblats etimològics	5
ETIMOLOGIA LLATINA	Error! No s'ha definit el marcador.
Distinció entre paraula patrimonial i cultisme	Error! No s'ha definit el marcador.
ÈTIMS LLATINS (PAU)	6
SUBSTANTIUS	Error! No s'ha definit el marcador.
VERBS	Error! No s'ha definit el marcador.
ETIMOLOGIA LLATINA (1r trimestre)l	9
Activitats	9
Solucions	10
ETIMOLOGIA LLATINA (2n trimestre)	12
Activitats	12
Solucions	14
EXPRESSIONS LLATINES	16
Llistat sencer	16
Expressions adaptades a l'ortografia catalana	16
Expressions no adaptades	16
Expressions temporals	16
Expressions modals	17
Expressions jurídiques	17
Expressions mèdiques	17
Àmbit socioeconòmic i polític	17
Expressions cristianes	18
Àmbit universitari	18
Tòpics literaris	18

Aforismes i expressions proverbials.....	18
Altres expressions	18
EXPRESSIONS LLATINES (1r trimestre).....	19
Expressions adaptades	19
Expressions no adaptades (ús general)	19
Aforismes molt habituals	19
Activitats	19
Solucions	20
EXPRESSIONS LLATINES (2n trimestre)	21
Expressions temporals i modals	21
Àmbit jurídic.....	21
Àmbit mèdic	21
Àmbit socioeconòmic i acadèmic.....	21
Expressions culturals i religioses	21
Activitats	22
Solucions	23

EL LLATÍ, UNA LLENGUA INDOEUROPEA

L'indoeuropeu és el nom que donem a una llengua antiga i hipotètica de la qual deriven moltes de les llengües actuals d'Europa i d'una part d'Àsia. No en conservem textos escrits, però sabem que existí gràcies a l'estudi comparatiu de llengües antigues com el grec, el llatí o el sànscrit, que presenten moltes paraules i estructures comunes.

Sànscrit	Avèstic	Grec	Llatí	Gòtic	Català
<i>pita</i>	<i>patar</i>	<i>pater</i>	<i>pater</i>	<i>fadar</i>	<i>pare</i>
<i>padam</i>	<i>pad</i>	<i>poda</i>	<i>pedem</i>	<i>fotu</i>	<i>peu</i>
<i>brathar</i>	<i>bratar</i>	<i>phrater</i>	<i>frater</i>	<i>brothar</i>	<i>germà</i>
<i>bharami</i>	<i>barami</i>	<i>phero</i>	<i>fero</i>	<i>baira</i>	<i>portar</i>
<i>sanah</i>	<i>hano</i>	<i>hene</i>	<i>senex</i>	<i>sinista</i>	<i>vell</i>
<i>virah</i>	<i>viro</i>	<i>aner</i>	<i>vir</i>	<i>wair</i>	<i>home</i>

Font: 01. El indoeuropeo. Scribd. Disponible a <https://es.scribd.com/document/767772088/01-EL-INDOEUROPEO> (consulta agost 2025)

Al segle XVIII, el jutge anglès **William Jones** va adonar-se de les similituds entre el sànscrit i el llatí i el grec. A partir d'aquí, altres investigadors com **Friedrich von Schlegel** i **Franz Bopp** van demostrar que aquestes llengües tenien un origen comú: el **protoindoeuropeu**, parlat fa uns 5.000 anys a la

zona de les estepes d'Europa oriental i l'Àsia central.

ELS POBLES INDOEUROPEUS

Segons la hipòtesi més acceptada actualment, els pobles indoeuropeus tindrien el seu origen a les estepes del Pont-Euxí, al nord dels mars Negre i Caspi. Des d'aquesta regió es van expandir progressivament per Europa i part d'Àsia. Durant l'Edat del Bronze (aproximadament entre el

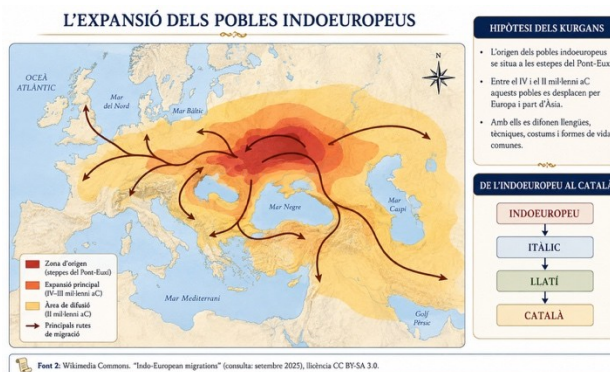
3300 i el 1200 aC.) formaven encara una comunitat força unida. Entre el IV i el II mil·lenni aC. es va produir una expansió progressiva dels pobles indoeuropeus que va afavorir la diversificació de les seves llengües.

Els estudis basats en paraules reconstruïdes ens permeten conèixer alguns aspectes de la seva cultura que estava marcada per la vida comunitària, la religió vin-

culada als elements naturals i la mobilitat, factors que van contribuir a la seva expansió i influència sobre les civilitzacions posteriors.

Els pobles que parlaven aquesta llengua es van anar expandint i dividint en diferents branques lingüístiques: les llengües germàniques (alemany, anglès...), les eslaves (rus, polonès...), les hel·lèniques (grec), les cèltiques, les índiques i, entre d'altres, les itàliques, d'on prové el llatí.

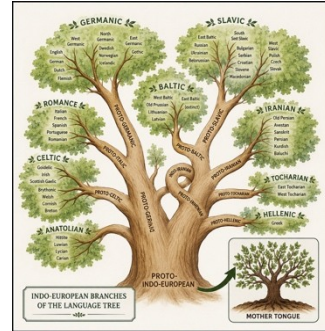
El llatí, nascut a la regió del Laci (amb Roma com a centre), es va imposar sobre altres llengües de la península Itàlica i, amb l'expansió de Roma, es va estendre per tot el Mediterrani. Amb el temps,

el llatí evolucionà i donà lloc a les llengües romàniques: català, castellà, francès, italià, portuguès, romanès...

Així, podem dir que el llatí és un descendent directe de l'indoeuropeu a través de la branca itàlica. Conèixer aquest origen comú ajuda a comprendre per què hi ha semblances entre paraules de llengües tan diverses com el català, el grec o l'anglès.

Quan es va fundar Roma (s. VIII aC.), a la península Itàlica es parlaven diverses llengües itàliques, entre elles el llatí, que es va convertir, amb el temps, en la llengua comuna de tot l'Imperi.

Les llengües més importants que es parlaven eren: **l'etrusc**, no indoeuropea; **el gal**, d'origen cèltic; **l'osco-úmbric**, conegut a través d'inscripcions com les *Taues Eugubines*; **el grec**, introduït a través de les colònies gregues del sud d'Itàlia.

L'EXPANSIÓ DEL LLATÍ I LES SEVES ETAPES

Com hem vist anteriorment, a la península Itàlica es parlaven diverses llengües, però el **llatí** es va acabar imposant gràcies a la política imperial i expansionista de Roma. Aquesta llengua, que va néixer al Laci, es va convertir amb el temps en la llengua comuna de tot l'Imperi i, posteriorment, en la base de les llengües romàniques. L'evolució del llatí al llarg dels segles permet distingir diverses etapes:

- **Llatí arcaic** (des dels orígens fins a finals del segle II aC): correspon als primers testimonis conservats, sovint en inscripcions o objectes quotidians. És una etapa marcada per una forta influència de la llengua i la cultura gregues.
- **Llatí clàssic** (segle I aC – segle I dC): és el moment de màxima esplendor de la llengua. Autors com Ciceró, Virgili, Ovidi o Tit Livi van aconseguir un nivell literari considerat gairebé insuperable.
- **Llatí post clàssic** (segles I–II dC): tot i que continuen existint grans escriptors, el llenguatge literari es fa més carregat, amb molts termes populars i arcaics, fins al punt que es pot qualificar de “barroc”. Aquesta etapa marca la fi de la gran època literària.
- **Llatí tardà** (segles III–VIII): la literatura llatina entra en decadència i el llatí esdevé una llengua menys utilitzada com a vehicle cultural. La situació, però, no és igual a tot el territori de l'Imperi.

DEL LLATÍ AL CATALÀ

COM CANVIEN LES PARAULES

1. L'EVOLUCIÓ DE LES VOCALS

1.1 PÈRDUA DE VOCALS FINALS (ÀTONES FINALS)

Tendim a relaxar la veu al final de les paraules.
El català esborra totes les vocals finals llatines, excepte la -A.

La -A final es manté; la resta cau.

✓ La -A es manté:

aqua → aigua

✗ Les altres (-E, -O, -U) cauen:

muro(m) → mur

1.2 SÍNCOPA (PÈRDUA DE VOCALS INTERIORS)

Les vocals àtones (sense accent) que estan al mig de la paraula desapareixen.

oculum → oc'lum → ull

La u interior desapareix

tabulam → ta'la → taula

La u de tabula cau

1.3 EL CANVI DEL DIFTONG LLATÍ AU

El diftong llatí AU es tanca progressivament i es converteix sempre en el so O en català.

aurum → or

causa → cosa

2. L'EVOLUCIÓ DE LES CONSONANTS

2.1 SONORITZACIÓ DE SORDES (ENTRE VOCALS)

Quan les consonants sordes (P, T, C) es troben entre dues vocals, es tornen sonores (vibren les cordes vocals).

P → B

ripam → riba

T → D

vitam → vida

C → G

securum → segur

Entre vocals, les sordes esdevenen sonores.

2.2 PALATALITZACIÓ (SONS COMBINATS)

Alguns grups llatins es pronuncien més a prop del paladar i donen sons nous, molt característics del català.

LI + vocal es fa LL

filium → fill

L- inicial es reforça en LL-

luna → lluna

CT entre vocals esdevé IT o X*

factum → fet

* Regla amb excepcions. Els grups consonàntics llatins van evolucionar de diverses maneres segons el context.

2.3 PÈRDUA DE LA -M FINAL

A l'Imperi Romà, la -M dels finals dels substantius ja es pronunciava molt fluixeta. Va acabar desapareixent del tot abans de néixer el català.

amicum → amicu → amic

PÀGINA 5

1. CONCEPTES CLAU PER ENTENDRE L'ETIMOLOGIA

PARAULES PATRIMONIALS

Són el fruit de l'evolució viva de la llengua. Han passat de generació en generació pel carrer i han patit els canvis fonètics populars.

CULTISMES LLATINS

Paraules mancades d'evolució. Atès que es van prendre directament dels textos escrits antics, no han patit l'evolució fonètica popular i, per tant, són molt fidels a la forma llatina original.

Llatí	Paraula patrimonial	Cultisme llatí
oculum	ull	ocular
digitum	dit	digit
clavem	clau	clàusula
cathedra	cadira	càtedra

NOTA: Ànima és considerada habitualment un **semicultisme** (ànima → ànima / anímic).

3. EXEMPLE D'EVOLUCIÓ D'UNA PARAULA

pater (llatí) → pare (català) → padre (castellà) → père (francès) → padre (gallec)

2. ORIGEN I EVOLUCIÓ DE LA LLENGUA

INDOEUROPEU
(fa més de 5.000 anys)

ITÀLIC
(a Itàlia, s. I mil·lenni aC.)

LLATÍ
(la llengua dels romans)

CATALÀ
(evolució del llatí vulgar)

Les llengües canvien amb el temps, però continuen conservant moltes emprentes del seu origen.

4. PER QUÈ ÉS IMPORTANT?

- ✓ Ens ajuda a comprendre el significat de paraules difícils.
- ✓ Ens permet deduir significats en textos acadèmics, jurídics, científics i literaris.
- ✓ Ens prepara millor per a les proves de les PAU.

RECORDA FINAL:

Conèixer l'etimologia és com descobrir la història amagada de les paraules. Cada paraula que utilitzem cada dia és hereva d'un llarg camí que comença fa milers d'anys.

ETIMOLOGIA: PARAULES PATRIMONIALS I CULTISMES

L'**etimologia** és la branca de la lingüística que estudia l'**origen de les paraules**, la seva cronologia, la seva incorporació a una llengua i com han canviat de forma (fonètica) i de significat (semàntica) al llarg del temps. En el cas del català, la gran majoria del nostre lèxic prové del **llatí parlat** (el llatí vulgar).

Depenent de com i quan van entrar aquestes paraules llatines al català, es classifiquen en dues grans categories: **paraules patrimonials** i **paraules cultes** (o cultismes).

LES PARAULES PATRIMONIALS

Són aquelles paraules que han format part de la llengua des dels seus orígens i que es parlen de manera ininterrompuda des de l'època romana.

Com que la seva transmissió durant segles ha sigut oral, han patit una **evolució fonètica completa** i s'han transformat fins a adaptar-se totalment a les lleis fonètiques del català o del castellà.

Es caracteritzen perquè sovint es distancien molt de la paraula llatina original.

Exemples:

- Del llatí *pater* → **pare**
- Del llatí *oculus* → **ull**
- Del llatí *filius* → **fill**

LES PARAULES CULTES (CULTISMES)

Són paraules d'origen llatí (o grec) que no s'han parlat de manera continuada, sinó que es van **introduir artificialment** més tard per necessitats culturals, literàries, científiques o jurídiques (sobretot a partir de l'Edat Mitjana i el Renaixement).

Atès que es van prendre directament dels textos escrits antics, **no han patit l'evolució fonètica popular i, per tant**, són molt fidels i s'assemblen molt a la paraula llatina original.

Exemples:

- Del llatí *fraternalis* → **fraternal**
- Del llatí *oculista* → **oculista**
- Del llatí *filialis* → **filial**

EL CAS DELS DOBLETS ETIMOLÒGICS

Un fenomen molt curiós de l'etimologia són els **doblets**: quan una mateixa paraula llatina ens ha donat **dues** paraules diferents en català (una de patrimonial per via popular i una de culta per via escrita).

Exemple:

Ètim llatí (Origen)	Paraula Patrimonial (Evolucionada)	Cultisme (Sense evolució)
<i>Cathedra</i>	Cadira	Càtedra
<i>Digitus</i>	Dit	Dígit
<i>Anima</i>	Ànima (<i>semicultisme</i>)	Anímic
<i>Clavem</i>	Clau	Clavícula

Forma ràpida d'identificar una paraula patrimonial i un cultisme:

- Si la grafia és molt diferent del llatí → paraula patrimonial
- Si la grafia s'assembla molt al llatí → cultisme

ÈTIMS LLATINS (PAU)

SUBSTANTIUS

ÈTIM LLATÍ	PARAULA PATRIMONIAL	DERIVATS I COMPOSTOS (Cultismes)
<i>ager, agri</i>	camp	agrari, agrícola, agroalimentari, agricultura
<i>annus, -i</i>	any	aniversari, anual, anuari, decenni, quinquenni
<i>aqua, -ae</i>	aigua	aquàtic, aquari, aqüeducte, aqüífer
<i>argentum, -i</i>	argent	argentat, argenter, argenteria, argentí
<i>aurum, -i</i>	or	àuric, aurífer
<i>bellum, -i</i>	—	bèl·lic, bel·ligerant, bel·licositat
<i>caput, capitis</i>	cap	capital, capítol, decapitar
<i>caro, carnis</i>	carn	carnal, carnívor, carnisser
<i>causa, -ae</i>	cosa	causal, causar, encausar
<i>centum</i>	cent	centenar, centenari, centèsim
<i>cor, cordis</i>	cor	cordial, concòrdia, discordant
<i>corpus, corporis</i>	cos	corporal, incorporació, incorporar
<i>damnum, -i</i>	dany	condemnar, damnificar, indemnització
<i>digitus, -i</i>	dit	dígit, digital, digitalitzar
<i>domus, -us</i>	—	domèstic, domicili, domòtica
<i>fides, -ei</i>	fe	fidel, fidelitat, perfídia
<i>filius / filia</i>	fill / filla	filiació, filial
<i>frater, fratris</i>	frare	fraternitat, fratricidi
<i>gratia, -ae</i>	gràcia	gratuït, gratificar, gratitud
<i>gravis, -e</i>	greu	gravetat, gravitació
<i>homo, hominis</i>	home	homínid, homicidi
<i>hospes, hospitís</i>	hoste	hospital, hospitalitat
<i>hostis, -is</i>	host	hostil, hostilitat
<i>insula, -ae</i>	illa	insular, península

ÈTIM LLATÍ	PARAULA PATRIMONIAL	DERIVATS I COMPOSTOS (Cultismes)
<i>iter, itineris</i>	—	itinerari, itinerant
<i>ius, iuris</i>	—	jurídic, jurisprudència
<i>labor, laboris</i>	treball	laboral, col·laborar
<i>lex, legis</i>	lleí	legal, legislació
<i>lingua, -ae</i>	llengua	lingüístic, bilingüe
<i>littera, -ae</i>	lletra	literal, literatura
<i>locus, -i</i>	lloc	local, localitzar
<i>magister, -tri</i>	mestre	magisteri, magistrat
<i>magnus, -a, -um</i>	gran	magnífic, magnànim
<i>manus, -us</i>	mà	manual, manuscrit
<i>mater, matris</i>	mare	maternitat, matrimoni
<i>mille</i>	mil	mil·lenni, mil·límetre
<i>multus, -a, -um</i>	molt	múltiple, multitud
<i>navis, -is</i>	nau	naval, navegació
<i>niger, nigra</i>	negre	denigrar
<i>nomen, nominis</i>	nom	nominal, nomenclatura
<i>novus, -a, -um</i>	nou	innovar, renovació
<i>nox, noctis</i>	nit	nocturn
<i>oculus, -i</i>	ull	ocular, oculista
<i>omnis, -e</i>	—	omnipotent, omnipresent
<i>opus, operis</i>	obra	operar, cooperar
<i>ordo, ordinis</i>	ordre	ordinari, subordinat
<i>pars, partis</i>	part	participi, partícula
<i>pater, patris</i>	pare	paternitat, patrimoni
<i>pax, pacis</i>	pau	pacífic, pacifisme
<i>pes, pedis</i>	peu	pedal, bípede
<i>populus, -i</i>	poble	popular, populisme
<i>puer, -i</i>	nen	pueril, puerícia
<i>ratio, rationis</i>	raó	racional, raciocini
<i>signum, -i</i>	senya	signe, significar
<i>tempus, temporis</i>	temps	temporal, contemporani
<i>verbum, -i</i>	paraula	verbal, adverb

VERBS

ÈTIM LLATÍ	PARAULA PATRIMONIAL	DERIVATS I COMPOSTOS (cultismes)
<i>ago, agere</i>	—	acció, actuar
<i>audio, audire</i>	oir	audició, auditori
<i>capio, capere</i>	cabre	captar, captura
<i>cognosco</i>	conèixer	cognitiu, incògnit
<i>colo, colere</i>	conrear	cultura, culte
<i>credo</i>	creure	crèdit, credibilitat
<i>dico</i>	dir	dicció, dictar
<i>doceo</i>	—	docent, doctrina
<i>duco</i>	dur	conductor, produir
<i>facio</i>	fer	factible, fabricar
<i>gero</i>	—	gestió, gest
<i>ignoro</i>	ignorar	ignorància
<i>lego</i>	llegir	lectura, lector
<i>loquor</i>	parlar	eloqüent, locució
<i>mitto</i>	metre	missió, emissió
<i>moueo</i>	moure	motor, motivació
<i>nascor</i>	néixer	natal, innat
<i>peto</i>	—	petició, repetir
<i>puto</i>	pensar	imputar, reputació
<i>rego</i>	regir	rector, règim
<i>scribo</i>	escriure	escriptura, descriptiu
<i>sentio</i>	sentir	sensació, sensible
<i>sequor</i>	seguir	conseqüència, seqüela
<i>uenio</i>	venir	conveni, eventual
<i>uerto</i>	girar	convertir, divers
<i>uideo</i>	veure	visió, evident
<i>uinco</i>	vèncer	convicció, victòria
<i>uiuo</i>	viure	vital, vitalici
<i>uoco</i>	cridar	vocació, invocar

ETIMOLOGIA LLATINA (1r trimestre)

ACTIVITATS

1. Indica si les paraules següents són *paraules patrimonials* (P) o *cultismes* (C) i escriu l'ètim llatí corresponent.

1. **aigua** → P /ètim:Aqua.....
2. **anual** → / ètim:
3. **capítol** → / ètim:
4. **corporal** → / ètim:
5. **localitzar** → / ètim:
6. **temporal** → / ètim:
7. **nomenclatura** → / ètim:
8. **verbal** → / ètim:

2. Completa la taula amb una *paraula patrimonial* i dos *cultismes* per a cada ètim.

Ètim llatí	Paraula patrimonial	Derivats (cultismes)
<i>aqua</i>	aigua	aquàtic / aquari
<i>caput</i>		
<i>corpus</i>		
<i>tempus</i>		
<i>verbum</i>		

3. Esmenteu dos cultismes, derivats o compostos, relacionats etimològicament amb cadascun dels següents mots llatins:

- *locus, -i*
- *tempus, temporis*
- *caput, capitis*
- *scribo, scribere*
- *corpus, corporis*
- *ratio, rationis*
- *lego, legere*
- *uideo, uidere*
- *nomen, nominis*
- *ago, agere*

4. Indiqueu amb quin mot llatí estan relacionades etimològicament les paraules següents:

- verbal:
- aniversari:

- localitzar:
- lectura:
- corporació:
- racional:
- lectorat:
- evident:

5. Completa les frases amb una paraula derivada de l'ètim indicat.

- (*tempus*) Vivim en una societat _____ marcada per la rapidesa.
- (*cor*) Va mostrar una actitud _____ amb els companys.
- (*verbum*) L'anàlisi _____ del text és imprescindible.
- (*scribo*) El text presenta un estil molt _____.
- (*video*) És _____ que el problema és complex.

SOLUCIONS

1. Indica si les paraules següents són paraules patrimonials (P) o cultismes (C) i escriu l'ètim llatí corresponent.

• Aigua	P / ètim: <i>aqua</i>
• anual	C / ètim: <i>annus</i>
• capítol	C / ètim: <i>caput</i>
• corporal	C / ètim: <i>corpus</i>
• localitzar	C / ètim: <i>locus</i>
• temporal	C / ètim: <i>tempus</i>
• nomenclatura	C / ètim: <i>nomen</i>
• verbal	C / ètim: <i>verbum</i>

2. Completa la taula amb una paraula patrimonial i dos cultismes per a cada ètim.

Ètim llatí	Paraula patrimonial	Cultismes
<i>aqua</i>	aigua	aquàtic / aquari
<i>caput</i>	cap	capital / capítol
<i>corpus</i>	cos	corporal / corporació
<i>tempus</i>	temps	temporal / contemporani
<i>verbum</i>	paraula	verbal / adverb

3. Esmenteu dos cultismes, derivats o compostos, relacionats etimològicament amb cadascun dels següents mots llatins:

- **locus, -i:** local, localitzar

- **tempus, temporis:** temporal, contemporani
- **caput, capitis:** capital, capítol
- **scribo, scribere:** escriptura, descriptiu
- **corpus, corporis:** corporal, corporació
- **ratio, rationis:** racional, raciocini
- **lego, legere:** lectural, lector
- **uideo, uidere:** visió, evident
- **nomen, nominis:** nominal, nomenclatura
- **ago, agere:** acció, actuar

4. Indiqueu amb quin mot llatí estan relacionades etimològicament les paraules següents:

- **Verbal:** *verbum, -i*
- **Aniversari:** *annus, -i*
- **localitzar :** *locus, -i*
- **lectura:** *lego, legere*
- **corporació:** *corpus, corporis*
- **racional:** *ratio, rationis*
- **lectorat:** *lego, legere*
- **evidente:** *uideo, uidere*

5. Completa les frases amb una paraula derivada de l'ètim indicat.

- (*tempus*) Vivim en una societat **contemporània** marcada per la rapidesa.
- (*cor*) Va mostrar una actitud **cordial** amb els companys.
- (*verbum*) L'anàlisi **verbal** del text és imprescindible.
- (*scribo*) El text presenta un estil molt **descriptiu**.
- (*uideo*) És **evident** que el problema és complex.

ETIMOLOGIA LLATINA (2n trimestre)

ACTIVITATS

1. Indica si les paraules següents són *paraules patrimonials* (P) o *cultismes* (C) i escriu l'ètim llatí corresponent.

- ordre: _____ / ètim: _____
- jurídic: _____ / ètim: _____
- llei: _____ / ètim: _____
- pacifisme: _____ / ètim: _____
- popular: _____ / ètim: _____
- fidelitat: _____ / ètim: _____
- gratuït: _____ / ètim: _____
- laboral: _____ / ètim: _____
- conèixer: _____ / ètim: _____
- credit: _____ / ètim: _____
- sensació: _____ / ètim: _____
- conductor: _____ / ètim: _____
- emissió: _____ / ètim: _____
- seqüela: _____ / ètim: _____
- convertir: _____ / ètim: _____

2. Completa la taula amb una *paraula patrimonial* i dos *cultismes* per a cada ètim.

ÈTIM LLATÍ	PARAULA PATRIMONIAL	CULTISMES
<i>ordo, ordinis</i>	_____	_____/_____
<i>ius, iuris</i>	_____	_____/_____
<i>lex, legis</i>	_____	_____/_____
<i>pax, pacis</i>	_____	_____/_____
<i>populus, -i</i>	_____	_____/_____
<i>fides, -ei</i>	_____	_____/_____
<i>gratia, -ae</i>	_____	_____/_____
<i>labor, laboris</i>	_____	_____/_____

ÈTIM LLATÍ	PARAULA PATRIMONIAL	CULTISMES
<i>cognosco</i>	_____	_____/_____
<i>credo</i>	_____	_____/_____
<i>sentio</i>	_____	_____/_____
<i>duco, ducere</i>	_____	_____/_____
<i>mitto, mittere</i>	_____	_____/_____
<i>sequor, sequi</i>	_____	_____/_____
<i>uerto, uertere</i>	_____	_____/_____

3. Esmenteu dos cultismes, derivats o compostos, relacionats etimològicament amb cadascun dels següents mots llatins:

- *ordo, ordinis*
- *ius, iuris*
- *lex, legis*
- *pax, pacis*
- *populus, -i*
- *fides, -ei*
- *gratia, -ae*
- *labor, laboris*
- *cognosco, cognoscere*
- *credo, credere*
- *sentio, sentire*
- *duco, ducere*
- *mitto, mittere*
- *sequor, sequi*
- *uerto, uertere*

4. Indiqueu amb quin mot llatí estan relacionades etimològicament les paraules següents:

- incògnit
- credibilitat
- sensació
- subordinat
- jurídic
- legislació
- pacifisme
- popular
- conductor
- emissió
- seqüela
- convertir
- fidelitat
- gratuït
- laboral

5. Completa les frases amb una paraula derivada de l'ètim indicat.

- (*ordo*) L'organització _____ del centre facilita el funcionament de les activitats.
- (*ius*) El dret _____ regula les relacions entre ciutadans i institucions.
- (*lex*) La nova _____ afecta tot el sistema educatiu.

- (*pax*) El moviment _____ defensa la resolució no violenta dels conflictes.
- (*populus*) És un partit amb un discurs molt _____.
- (*fides*) Va demostrar una gran _____ al seu equip.
- (*gratia*) L'entrada al museu és _____ els diumenges.
- (*labor*) Té un contracte _____ a temps complet.
- (*cognosco*) És un autor molt _____ en l'àmbit acadèmic.
- (*credo*) La seva _____ com a investigador és indiscutible.
- (*sentio*) L'experiència va provocar una forta _____ de sorpresa.
- (*duco*) El _____ del vehicle va reaccionar ràpidament.
- (*mitto*) L'empresa ha anunciat una nova _____ de bons.
- (*sequor*) Aquest fet ha tingut una _____ important en la societat.
- (*uerto*) Cal _____ el model educatiu actual.

Solucions

1. Indica si les paraules següents són paraules patrimonials (P) o cultismes (C) i escriu l'ètim llatí corresponent.

- ordre → P / ètim: *ordo, ordinis*
- jurídic → C / ètim: *ius, iuris*
- llei → P / ètim: *lex, legis*
- pacifisme → C / ètim: *pax, pacis*
- popular → C / ètim: *populus, -i*
- fidelitat → C / ètim: *fides, -ei*
- gratuït → C / ètim: *gratia, -ae*
- laboral → C / ètim: *labor, laboris*
- conèixer → P / ètim: *cognosco, cognoscere*
- crèdit → C / ètim: *credo, credere*
- sensació → C / ètim: *sentio, sentire*
- conductor → C / ètim: *duco, ducere*
- emissió → C / ètim: *mitto, mittere*
- seqüela → C / ètim: *sequor, sequi*
- convertir → C / ètim: *uerto, uertere*

2. Completa la taula amb una paraula patrimonial i dos cultismes per a cada ètim.

SUBSTANTIUS

- *ordo* → **ordre** / ordinari – subordinat
- *ius* → — / jurídic – jurisprudència
- *lex* → **lleí** / legal – legislació
- *pax* → **pau** / pacífic – pacifisme
- *populus* → **poble** / popular – populisme
- *fides* → **fe** / fidelitat – perfídia
- *gratia* → **gràcia** / gratuït – gratificar
- *labor* → **treball** / laboral – col·laborar

VERBS

- *cognosco* → **conèixer** / cognitiu – incògnit
- *credo* → **creure** / crèdit – credibilitat
- *sentio* → **sentir** / sensació – sensible
- *duco* → **dur** / conductor – produir
- *mitto* → **metre** / missió – emissió
- *sequor* → **seguir** / conseqüència – seqüela
- *uerto* → **girar** / convertir – divers

3. Esmenteu dos cultismes, derivats o compostos, relacionats etimològicament amb cadascun dels següents mots llatins.

• <i>ordo, ordinis</i> → ordinari / subordinat	• <i>cognosco</i> → cognitiu / incògnit
• <i>ius, iuris</i> → jurídic / jurisprudència	• <i>credo</i> → crèdit / credibilitat
• <i>lex, legis</i> → legal / legislació	• <i>sentio</i> → sensació / sensible
• <i>pax, pacis</i> → pacífic / pacifisme	• <i>duco</i> → conductor / produir
• <i>populus, -i</i> → popular / populisme	• <i>mitto</i> → missió / emissió
• <i>fides, -ei</i> → fidelitat / perfídia	• <i>sequor</i> → conseqüència / seqüela
• <i>gratia, -ae</i> → gratuït / gratificar	• <i>uerto</i> → convertir / divers
• <i>labor, laboris</i> → laboral / col·laborar	

4. Indiqueu amb quin mot llatí estan relacionades etimològicament les paraules següents.

• incògnit → <i>cognosco</i>	• popular → <i>populus, -i</i>
• credibilitat → <i>credo</i>	• conductor → <i>duco, ducere</i>
• sensació → <i>sentio</i>	• emissió → <i>mitto, mittere</i>
• subordinat → <i>ordo, ordinis</i>	• seqüela → <i>sequor, sequi</i>
• jurídic → <i>ius, iuris</i>	• convertir → <i>uerto, uertere</i>
• legislació → <i>lex, legis</i>	• fidelitat → <i>fides, -ei</i>
• pacifisme → <i>pax, pacis</i>	• gratuït → <i>gratia, -ae</i>
• laboral → <i>labor, laboris</i>	

5. Completa les frases amb una paraula derivada de l'ètim indicat.

- (*ordo*) L'organització **ordinària** del centre facilita el funcionament de les activitats.
- (*ius*) El dret **jurídic** regula les relacions entre ciutadans i institucions.
- (*lex*) La nova **legislació** afecta tot el sistema educatiu.
- (*pax*) El moviment **pacifista** defensa la resolució no violenta dels conflictes.
- (*populus*) És un partit amb un discurs molt **popular**.
- (*fides*) Va demostrar una gran **fidelitat** al seu equip.
- (*gratia*) L'entrada al museu és **gratuïta** els diumenges.
- (*labor*) Té un contracte **laboral** a temps complet.
- (*cognosco*) És un autor molt **cognoscut** en l'àmbit acadèmic.
- (*credo*) La seva **credibilitat** com a investigador és indiscutible.
- (*sentio*) L'experiència va provocar una forta **sensació** de sorpresa.
- (*duco*) El **conductor** del vehicle va reaccionar ràpidament.
- (*mitto*) L'empresa ha anunciat una nova **emissió** de bons.
- (*sequor*) Aquest fet ha tingut una **conseqüència** important en la societat.
- (*uerto*) Cal **convertir** el model educatiu actual.

EXPRESSIONS LLATINES

Les expressions llatines formen part del registre estàndard i culte del català i apareixen sovint en àmbits acadèmics, jurídics, mèdics, filosòfics i literaris. A les PAU poden aparèixer com a preguntes de reconeixement, de significat o d'ús contextual.

LLISTAT SENCER

EXPRESSIONS ADAPTADES A L'ORTOGRAFIA CATALANA

- **accèssit**: reconeixement atorgat a qui queda immediatament després del guanyador.
- **agenda**: llista de qüestions pendents o calendari de compromisos.
- **àlies / alias**: sobrenom o nom alternatiu.
- **alter ego**: una altra faceta o segona personalitat d'una mateixa persona.
- **esnob**: persona que imita gustos o maneres per aparentar distinció.
- **ex-libris**: marca de propietat d'un llibre.
- **lapsus**: error involuntari, especialment en parlar.
- **maremàgnum**: confusió o acumulació desordenada.
- **ínterim**: període provisional entre dues situacions.
- **memoràndum**: nota o escrit recordatori.
- **plus**: quantitat o avantatge afegit.
- **postdata**: afegit final a un escrit després de signar-lo.
- **quid**: punt essencial o qüestió clau.
- **quòrum**: nombre mínim de membres necessaris per prendre decisions.
- **rictus**: expressió rígida del rostre.
- **súmmum**: grau màxim.
- **vis còmica**: capacitat de provocar el riure.
- **ultimàtum**: exigència final amb termini.

EXPRESSIONS NO ADAPTADES

- **casus belli**: motiu que justifica una guerra.
- **conditio sine qua non**: condició imprescindible.
- **modus operandi**: manera habitual d'actuar.
- **modus vivendi**: manera de viure o acord de convivència.
- **opera prima**: primera obra d'un autor.
- **primus inter pares**: primer entre iguals.
- **quid pro quo**: confusió o intercanvi erroni.
- **rara avis**: persona o cosa excepcional.
- **statu quo**: situació actual.
- **vox populi**: opinió generalitzada.

EXPRESSIONS TEMPORALS

- **a posteriori**: després dels fets.
- **a priori**: abans de l'experiència.
- **ab illo tempore**: des d'aquell moment.
- **ante meridiem (a. m.)**: abans del migdia.
- **post meridiem (p. m.)**: després del migdia.
- **in articulo mortis**: en el moment de la mort.

- **in extremis**: en una situació límit.
- **in fraganti**: en el mateix moment de cometre un fet.
- **ipso facto**: immediatament, pel mateix fet.
- **sine die**: sense data fixada.

EXPRESSIONS MODALS

- **ad hoc**: fet expressament per a un cas concret.
- **ad nauseam**: fins a la sacietat.
- **bis**: dues vegades.
- **ex aequo**: en igualtat de condicions.
- **in albis**: sense informació.
- **in crescendo**: progressivament.
- **in extenso**: de manera completa.
- **in mente**: en la ment.
- **lato sensu**: en sentit ampli.
- **motu proprio**: per iniciativa pròpia.
- **sic**: així, literalment.
- **stricto sensu**: en sentit estricte.
- **volens nolens**: vulgui o no.

EXPRESSIONS JURÍDIQUES

- **de facto**: de fet, a la pràctica.
- **de iure**: de dret, legalment.
- **dura lex, sed lex**: la llei és dura però és la llei.
- **ignorantia legis non excusat**: el desconeixement de la llei no eximeix de complir-la.
- **in dubio pro reo**: en cas de dubte, a favor de l'acusat.
- **pacta sunt servanda**: els pactes s'han de complir.
- **patria potestas**: autoritat legal dels pares.
- **persona non grata**: persona rebutjada oficialment.
- **sub iudice**: pendent de resolució judicial.

EXPRESSIONS MÈDIQUES

- **coitus interruptus**: interrupció del coit abans de l'ejaculació.
- **delirium tremens**: trastorn greu associat a l'abstinència alcohòlica.
- **in vitro**: fora de l'organisme.
- **in vivo**: dins d'un organisme viu.
- **placebo**: substància sense efecte terapèutic real.
- **rigor mortis**: rigidesa del cos després de la mort.

ÀMBIT SOCIOECONÒMIC I POLÍTIC

- **curriculum vitae**: trajectòria acadèmica i professional.
- **ràtio**: proporció entre dues magnituds.
- **dèficit**: manca o resultat negatiu.
- **referendum**: consulta popular.
- **per capita**: per persona.
- **superàvit**: excés o resultat positiu.

EXPRESSIONS CRISTIANES

- **INRI**: “Jesús de Natzaret, rei dels jueus”.
- **mea culpa**: reconeixement d’un error propi.
- **peccata minuta**: faltes lleus.
- **per saecula saeculorum**: pels segles dels segles.
- **requiescat in pace (RIP)**: que descansi en pau.
- **urbi et orbi**: a la ciutat i al món.
- **rèquiem**: missa pels difunts.

ÀMBIT UNIVERSITARI

- **cum laude**: amb el màxim reconeixement acadèmic.
- **honoris causa**: títol concedit per mèrits.

TÒPICS LITERARIS

- **aurea mediocritas**: ideal de moderació.
- **beatus ille**: elogi de la vida senzilla.

AFORISMES I EXPRESSIONS PROVERBIALS

- **ad Kalendas Graecas**: mai.
- **alea iacta est**: la sort està decidida.
- **audaces fortuna iuvat**: la fortuna afavoreix els valents.
- **de gustibus non disputandum**: sobre gustos no hi ha discussió.
- **errare humanum est**: errar és humà.
- **facta, non verba**: fets, no paraules.
- **intelligenti pauca**: a qui entén, poques paraules.
- **mens sana in corpore sano**: ment sana en cos sa.
- **nihil novi sub sole**: res no és nou.
- **non plus ultra**: límit màxim.
- **veni, vidi, vici**: vaig venir, vaig veure, vaig vèncer.
- **verba volant, scripta manent**: les paraules volen, els escrits romanen.

ALTRES EXPRESSIONS

- **etcètera**: i la resta.
- **idem**: el mateix.
- **inter nos**: entre nosaltres.
- **per se**: per si mateix.
- **post scriptum**: afegit final a un escrit.
- **in situ**: al lloc mateix.
- **sui generis**: d’un gènere propi.
- **viceversa**: a l’inrevés.

EXPRESSIONS LLATINES (1R TRIMESTRE)

EXPRESSIONS ADAPTADES

- **accèssit** — reconeixement atorgat a qui queda immediatament després del guanyador
- **agenda** — llista de qüestions pendents o calendari
- **àlies / alias** — sobrenom
- **alter ego** — altra faceta d'una persona
- **ex-libris** — marca de propietat d'un llibre
- **lapsus** — error involuntari
- **ínterim** — període provisional
- **memoràndum** — nota recordatòria
- **plus** — avantatge afegit
- **postdata** — afegit final a un escrit
- **quid** — punt essencial
- **quòrum** — nombre mínim necessari
- **súmmum** — grau màxim
- **ultimàtum** — exigència final

EXPRESSIONS NO ADAPTADES (ÚS GENERAL)

- **ad hoc** — fet expressament
- **a priori** — abans de l'experiència
- **a posteriori** — després dels fets
- **ipso facto** — immediatament
- **per se** — per si mateix
- **statu quo** — situació actual
- **vox populi** — opinió general

AFORISMES MOLT HABITUALS

- **alea iacta est** — la sort està decidida
- **errare humanum est** — errar és humà
- **mens sana in corpore sano** — ment sana en cos sa
- **verba volant, scripta manent** — les paraules volen, els escrits romanen
- **veni, vidi, vici** — victòria ràpida i total

ACTIVITATS

1. Escriviu en els espais en blanc el llatínisme que considereu més adient per completar cadascuna de les frases següents. Tingueu en compte que l'heu de triar de la llista que trobareu al final i que no en podeu repetir cap.

Frases

- a. El portaveu del govern, en la roda de premsa, va explicar _____ totes les mesures aprovades pel Consell de Ministres.
- b. Al meu pare li encanta anar a buscar bolets; troba que omplir-ne el cistell és el _____ de la felicitat.

- c. El premi *Caméra d'Or* és un guardó del Festival de Canes a la millor _____ presentada en una de les seves seccions.
- d. La narrativa de Faner és molt _____; és un cas especial dins la narrativa catalana contemporània.
- e. Aquell actor és l'_____ del protagonista: té una personalitat molt semblant.
- f. Va tenir un petit _____ quan parlava en públic, però es va recuperar de seguida.
- g. L'assemblea no es pot celebrar perquè encara no s'ha assolit el _____ necessari.
- h. Aquesta decisió s'ha pres _____, sense consultar cap informe previ.
- i. El projecte s'ha ajornat _____, fins que es resolguin els problemes tècnics.
- j. És _____ que tothom coneix el resultat abans de l'anunci oficial.
- k. L'alcalde va presentar la seva dimissió _____, immediatament després dels fets.
- l. Aquell erudit viu retirat al camp, fidel al tòpic del _____.
- m. La policia va detenir el sospitós _____ mentre cometia el delictes.
- n. El document que hem de lliurar és un _____ amb les idees principals del projecte.
- o. Enmig del _____ d'idees, va ser difícil arribar a un acord.

Llatínismes (no en podeu repetir cap): *alter ego · lapsus · in extenso · quòrum · a priori · íterim · vox populi · ipso facto · beatus ille · in fraganti · memoràndum · maremàgnum · sui generis · súmmum · opera prima · referèndum*

Solucions

1. Expressions llatines (1r trimestre)

- a. El portaveu del govern, en la roda de premsa, va explicar **in extenso** totes les mesures aprovades pel Consell de Ministres.
- b. Al meu pare li encanta anar a buscar bolets; troba que omplir-ne el cistell és el **súmmum** de la felicitat.
- c. El premi *Caméra d'Or* és un guardó del Festival de Canes a la millor **opera prima** presentada en una de les seves seccions.
- d. La narrativa de Faner és molt **sui generis**; és un cas especial dins la narrativa catalana contemporània.
- e. Aquell actor és l'**alter ego** del protagonista: té una personalitat molt semblant.
- f. Va tenir un petit **lapsus** quan parlava en públic, però es va recuperar de seguida.
- g. L'assemblea no es pot celebrar perquè encara no s'ha assolit el **quòrum** necessari.
- h. Aquesta decisió s'ha pres **a priori**, sense consultar cap informe previ.
- i. El projecte s'ha ajornat **íterim**, fins que es resolguin els problemes tècnics.
- j. És **vox populi** que tothom coneix el resultat abans de l'anunci oficial.
- k. L'alcalde va presentar la seva dimissió **ipso facto**, immediatament després dels fets.
- l. Aquell erudit viu retirat al camp, fidel al tòpic del **beatus ille**.
- m. La policia va detenir el sospitós **in fraganti** mentre cometia el delictes.
- n. El document que hem de lliurar és un **memoràndum** amb les idees principals del projecte. Enmig del **maremàgnum** d'idees, va ser difícil arribar a un acord.

EXPRESSIONS LLATINES (2N TRIMESTRE)

EXPRESSIONS TEMPORALS I MODALS

- ***ab illo tempore*** — des d'aquell moment
- ***ante meridiem / post meridiem*** — abans / després del migdia
- ***in extremis*** — en situació límit
- ***in fraganti*** — en el mateix moment
- ***sine die*** — sense data
- ***ad nauseam*** — fins a la sacietat
- ***ex aequo*** — en igualtat
- ***lato sensu / stricto sensu*** — en sentit ampli / estricte
- ***motu proprio*** — per iniciativa pròpia
- ***volens nolens*** — vulgui o no

ÀMBIT JURÍDIC

- ***de facto*** — de fet
- ***de iure*** — de dret
- ***dura lex, sed lex*** — la llei és dura
- ***ignorantia legis non excusat*** — el desconeixement no eximeix
- ***in dubio pro reo*** — en cas de dubte, a favor de l'acusat
- ***pacta sunt servanda*** — els pactes s'han de complir
- ***persona non grata*** — persona rebutjada oficialment

ÀMBIT MÈDIC

- ***in vitro / in vivo*** — fora / dins de l'organisme
- ***placebo*** — substància sense efecte real
- ***rigor mortis*** — rigidesa post mortem

ÀMBIT SOCIOECONÒMIC I ACADEMIC

- ***curriculum vitae*** — trajectòria personal
- ***ràtio*** — proporció
- ***dèficit / superàvit*** — resultat negatiu / positiu
- ***per capita*** — per persona
- ***cum laude*** — amb màxim reconeixement
- ***honoris causa*** — per mèrits

EXPRESSIONS CULTURALS I RELIGIOSES

- ***mea culpa*** — reconeixement d'error
- ***requiescat in pace*** — que descansi en pau
- ***urbi et orbi*** — a tot el món
- **Tòpics literaris**
- ***aurea mediocritas*** — ideal de moderació
- ***beatus ille*** — elogi de la vida senzilla

ACTIVITATS

1. Relaciona cada expressió llatina amb el seu significat correcte. A la columna del mig posa el nombre correcte

Expressió llatina	Nombre	Significat correcte
a. <i>de facto</i>		1. En sentit estricte
b. <i>de iure</i>		2. De dret, legalment
c. <i>in dubio pro reo</i>		3. Fins a la sacietat
d. <i>pacta sunt servanda</i>		4. En cas de dubte, a favor de l'acusat
e. <i>ad nauseam</i>		5. Sense data fixada
f. <i>ex aequo</i>		6. En sentit ampli
g. <i>motu proprio</i>		7. Els pactes s'han de complir
h. <i>lato sensu</i>		8. Per iniciativa pròpia
i. <i>stricto sensu</i>		9. En igualtat de condicions
j. <i>sine die</i>		10. De fet, a la pràctica

2. Completa les frases amb l'expressió llatina adequada. (No en podeu repetir cap.)

- El jutge va absoldre l'acusat aplicant el principi _____.
- Tot i que _____ el càrrec l'exerceix una altra persona, _____ continua sent el director.
- El debat s'ha allargat _____ i ha esgotat els participants.
- Els dos atletes van arribar a la meta _____.
- L'autor va rectificar la seva decisió _____, sense pressions externes
- El concepte de cultura, _____, inclou moltes manifestacions diferents.
- L'acte queda ajornat _____.
- El tractament es va provar primer _____ abans d'aplicar-lo a pacients.

3. Escriviu el significat de les expressions llatines següents.

- persona non grata*:
- dura lex, sed lex*:
- ignorantia legis non excusat*:
- rigor mortis*:
- placebo*:
- curriculum vitae*:
- cum laude*:
- honoris causa*:

4. Subratlla l'expressió llatina correcta en cada cas.

- El projecte s'ha fet (**per capita** / **motu proprio**).

- b. El resultat positiu de l'empresa és un (**dèficit / superàvit**).
- c. El discurs s'ha analitzat (**stricto sensu / ad nauseam**).
- d. El científic va rebre el títol (**honoris causa / in vitro**).
- e. El tractament encara s'està provant (**in vivo / in vitro**).

5. Completa les frases amb una expressió llatina adequada

- a. El desconeixement de la llei no és excusa: _____.
- b. En aquesta qüestió, _____, s'ha d'interpretar el terme amb precisió.
- c. El conflicte es va resoldre segons el principi _____.
- d. El candidat va obtenir una menció _____ pel seu treball.
- e. El comunicat papal s'adreçava _____.

Solucions

1. Relaciona cada expressió llatina amb el seu significat correcte.

a. <i>de facto</i>	→ 10. De fet, a la pràctica
b. <i>de iure</i>	→ 2. De dret, legalment
c. <i>in dubio pro reo</i>	→ 4. En cas de dubte, a favor de l'acusat
d. <i>pacta sunt servanda</i>	→ 7. Els pactes s'han de complir
e. <i>ad nauseam</i>	→ 3. Fins a la sacietat
f. <i>ex aequo</i>	→ 9. En igualtat de condicions
g. <i>motu proprio</i>	→ 8. Per iniciativa pròpia
h. <i>lato sensu</i>	→ 6. En sentit ampli
i. <i>stricto sensu</i>	→ 1. En sentit estricte
j. <i>sine die</i>	→ 5. Sense data fixada

2. Completa les frases amb l'expressió llatina adequada.

a. <i>in dubio pro reo</i>	e. <i>motu proprio</i>
b. <i>de facto / de iure</i>	f. <i>lato sensu</i>
c. <i>ad nauseam</i>	g. <i>sine die</i>
d. <i>ex aequo</i>	h. <i>in vitro</i>

3. Escriu el significat de les expressions llatines següents.

- a. **persona non grata** → persona rebutjada oficialment
- b. **dura lex, sed lex** → la llei és dura però s'ha de complir
- c. **ignorantia legis non excusat** → el desconeixement de la llei no eximeix de complir-la
- d. **rigor mortis** → rigidesa del cos després de la mort
- e. **placebo** → substància sense efecte terapèutic real
- f. **curriculum vitae** → trajectòria acadèmica i professional
- g. **cum laude** → amb el màxim reconeixement acadèmic
- h. **honoris causa** → títol concedit per mèrits

4. Subratlla l'expressió llatina correcta.

a. <i>motu proprio</i>	d. <i>honoris causa</i>
b. <i>superàvit</i>	e. <i>in vitro</i>
c. <i>stricto sensu</i>	

5. Completa les frases amb una expressió llatina adequada.

a. <i>ignorantia legis non excusat</i>	c. <i>pacta sunt servanda</i>
b. <i>stricto sensu</i>	d. <i>cum laude</i>

e. *urbi et orbi*